

การศึกษางานสร้างสรรค์ลีลา เพื่อสื่อสารการแสดงในบทเพลง “ส้มตำ” The Study of the Performance Movement Creation work on Musical “Somtam”

วรวรรณ ปิ่นรัตนกร *

บทคัดย่อ

การศึกษางานสร้างสรรค์ลีลาเพื่อสื่อสารการแสดงในบทเพลง “ส้มตำ” จุดประสงค์เพื่อศึกษาขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ลีลาสำหรับนักแสดงฝ่ายขับร้องที่ไม่มีพื้นฐานการเต้นรำหรือการเคลื่อนไหวในการแสดงมาก่อน และศึกษาการสร้างสรรค์ลีลาควบคู่ไปกับการแสดงขับร้องประสานเสียง การสร้างสรรค์ผลงานชิ้นนี้มีขั้นตอนในการทำงานทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้ 1. การออกแบบบทการแสดง 2. การกำหนดรูปแบบของการแสดง 3. การเลือกสรรดนตรี 4. การคัดเลือกนักแสดงและฝึกซ้อม 5. การสร้างสรรค์ลีลาท่าทางและการเคลื่อนไหว 6. การออกแบบคัสดรเครื่องแต่งกาย 7. นำเสนอผลงานสร้างสรรค์การศึกษางานสร้างสรรค์ชิ้นนี้พบว่า การสร้างสรรค์ลีลาให้กับนักร้องประสานเสียงจะต้องคำนึงถึงคำร้องตามบทเพลงเป็นหลัก เพื่อให้นักร้องที่ไม่มีพื้นฐานการเต้นสามารถเคลื่อนไหวไปพร้อมกับการร้องเพลงได้สะดวก พัฒนาการใช้ลีลาได้ในเวลาอันสั้นหลังจากนั้นจึงสามารถปรับปรุงลีลาให้สวยงามสอดคล้องกับบทเพลงมากขึ้นเพื่อสนับสนุนการสื่อสารบทเพลงผ่านลีลาและให้ผู้ชมสามารถเข้าใจการสื่อสารไปพร้อมกับบรรยากาศของการแสดงได้ดียิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การสร้างสรรค์ลีลา / การสื่อสาร / บทเพลง “ส้มตำ”

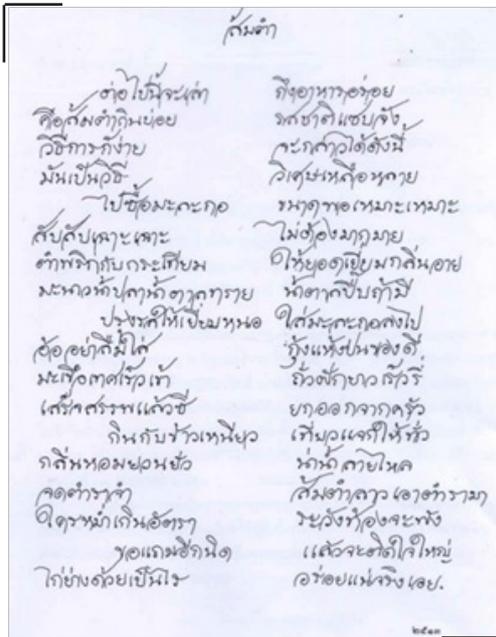
Abstract

The study of the performance movement creation work on musical “Somtam”, aims to study steps and processes of working in performance movement creation for the singer who have never had basic of dance or movements before, and also study the movement creation along with their choir. The process of this creation consists of seven steps as follows; 1. Concept Design 2. Forms Programming 3. Music Selection 4. Casting and Rehearsal 5. Choreography 6. Costume Design 7. Show Presentation It was found that the movement creation for the singer should be concern with the lyric first to give them freely to move and improve their movement in a short time. After that, develop more beauty and harmonize with the music to

* นักวิชาการอิสระ

to improve the communication with their movement and the efficiency of communicative performance along with the audience aesthetics.

Keywords: Choreography / Communication / Music “Somtam”

บทนำ

สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงมีพระปรีชาสามารถทางด้านดนตรีไทยเป็นเลิศพระองค์ทรงคุ้นเคยกับเสียงดนตรีไทยมาตั้งแต่ยังทรงพระเยาว์ ทรงเริ่มหัดดนตรีไทยขณะทรงศึกษาอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ในเวลานั้นบทเพลงลูกทุ่งได้รับความนิยมอย่างมากในประเทศไทย พระองค์ทรงพระราชนิพนธ์บทเพลงแรกเป็นบทเพลงลูกทุ่ง ชื่อเพลงว่า “สั้มตำ” บรรเลงครั้งแรกโดยวง อ.ส. วันศุกร์ โดยทรงขับร้องด้วยพระองค์เองและภายหลังจากนั้น ศิลปินนักร้องและดารานักแสดง ต่างนำบทเพลงสั้มตำมาใส่ทำนองในรูปแบบต่างๆ เพื่อความบันเทิงจนได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ นอกจากความสนุกสนานไพเราะของบทเพลงแล้ว เนื้อเพลงยังสะท้อนถึงวัฒนธรรมอาหารประจำชาติไทยที่เผยแพร่ให้เห็นอัตลักษณ์บางประการของชาวไทย ทั้งวิถีชีวิตการกินอยู่แบบพอเพียง การรับประทานอาหารที่ดีต่อ

ภาพที่ 1 เนื้อเพลง “สั้มตำ” บทเพลงพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ที่มา MGR online _____

สุขภาพ และรวมถึงความมีน้ำใจ การรู้จักแบ่งปันข้าวปลาอาหารในครอบครัวที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกัน ดังเนื้อร้องที่ถูกบันทึกในจดหมายเหตุการณ์ครั้งนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาขั้นตอนการสร้างสรรคลีลาการแสดงชุด “สั้มตำ”
2. เพื่อพัฒนาการสื่อสารผ่านการแสดงในรูปแบบนาฏศิลป์ผสมผสานการขับร้อง
3. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์ลีลาการแสดงสำหรับผู้ที่ไม่มีความรู้พื้นฐานการเต้นมาก่อน

แรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ผลงาน

ผลงานสร้างสรรค์นี้ ผู้สร้างสรรค์ได้รับเกียรติจากกองดุริยางค์ทหารอากาศให้ร่วมศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานเพื่อจัดแสดงในการแสดงคอนเสิร์ตทัพฟ้าคู่ไทย เพื่อ “ชัยพัฒนา” ครั้งที่ 11 ซึ่งกองทัพอากาศ จัดขึ้นเพื่อนำรายได้สมทบทุนมูลนิธิชัยพัฒนาสำหรับการดำเนินงานตามโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริและโครงการพัฒนาอื่นๆ บรรเลงโดยวงดุริยางค์กองทัพอากาศนำเสนอรูปแบบวงซิมโฟนีออร์เคสตรา ประกอบด้วยนักดนตรีและนักร้องหมู่ประสานเสียง โดยมีสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระ

พระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเป็นประธานในงานและทอดพระเนตรการแสดง ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทยเขตห้วยขวางกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้การศึกษาวิจัยและจัดแสดงผลงานสร้างสรรค์ครั้งนี้ผู้วิจัยจึงมี สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นแรงบันดาลใจอันสูงสุด

แนวความคิดและทฤษฎีของการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์การแสดงเพลงส้อมต้าผู้สร้างสรรค์ให้ความสำคัญกับการสื่อสารการแสดงเป็นสำคัญ เพื่อถ่ายทอดองค์ประกอบต่างๆในการแสดงให้ผู้ชมได้รับการสารอย่างสมบูรณ์ที่สุดตามเนื้อร้องที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงประพันธ์ไว้ ผู้สร้างสรรค์จึงใช้ทฤษฎีการสร้างสรรคผลงานตามองค์ประกอบของละคร 6 องค์ประกอบของอริสโตเติล (นพมาส แววงษ์, 2558) ดังนี้

1. โครงเรื่อง ในงานสร้างสรรค์นี้ โครงเรื่องคือเนื้อร้องในเพลงส้อมต้าที่สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารีทรงประพันธ์ไว้ โดยผู้สร้างสรรค์แบ่งตามเนื้อหาเพลงออกเป็น 3 ส่วนในการตีความเพื่อสร้างสรรค์ผลงานดังนี้

1.1 เพื่อบอกเล่าวิธีการและวัตถุประสงค์ที่ใช้ในการปรุงส้อมต้า

1.2 เพื่อเผยให้เห็นถึงวัฒนธรรมอาหารไทย

1.3 เพื่อเผยให้เห็นถึงวัฒนธรรมการรับประทานอาหารและการแบ่งปัน

2. ตัวละคร หรือ นักแสดง (Actor) คือผู้ที่ถ่ายทอดเรื่องราวผ่านการพูดและร่างกายของตนเอง ซึ่งในการแสดงที่ต่างไปจากการแสดงละคร อย่างในงานสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้สร้างสรรค์เห็นว่าควรใช้คำเรียกว่านักแสดง (Performer) มากกว่า เพราะนักแสดง (Performer) ให้ความหมายของผู้แสดงที่กว้างขึ้นโดยไม่แยกแยะลักษณะหรือประเภทของการแสดง ไม่ว่าจะเป็น นักเต้น นักร้อง นักกายกรรม ก็สามารถเรียกว่า นักแสดง (Performer) ได้เช่นกัน (ธนัชพร กิตติกิจ, 2563) ซึ่งในงานสร้างสรรค์ครั้งนี้ ผู้แสดงจะต้องมีบทบาททั้งการร้องเพลงและเคลื่อนไหวร่างกายไปพร้อมๆกัน ตามเสียงเพลงของวงดนตรีออร์เคสตรา (Orchestra) บรรเลงสด เพื่อสื่อสารและถ่ายทอดองค์ประกอบต่างๆ

3. ความคิดในบทเพลงนี้ หมายถึงแก่นเรื่องและเนื้อหาสาระที่บทเพลงมุ่งจะสื่อสารแก่คนดู ซึ่งจะแฝงไปด้วยการถ่ายทอดแนวความคิด วัฒนธรรมต่างๆตามขนบธรรมเนียมของชาวไทย ซึ่งเป็นอีกองค์ประกอบหลักในการใช้สร้างสรรค์ผลงานผ่านบทเพลงและการแสดงของนักแสดงบนเวที

4. ภาษาเป็นอีกองค์ประกอบสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิดของบทเพลง เมื่อเป็นบทเพลงแล้ว การเลือกใช้ภาษาจึงต้องปรับเปลี่ยนไปตามขนบของคำร้อง ทั้งยังเป็นเพลงประเภทลูกทุ่งจึงมีขนบที่ต่างไปจากภาษาพูด นักแสดงจึงต้องฝึกร้องและตีความตามเนื้อร้องเพื่อใช้ในการสื่อสารความหมายของบทเพลงให้ได้ประสิทธิภาพ

5. เสียงในการแสดงหมายถึงเสียงที่ผู้ชมจะได้ยินทั้งหมดตลอดการแสดง ไม่ว่าจะเป็นดนตรี คำร้องหรือคำพูด หลังจากการตีความตามภาษาของเนื้อร้องแล้ว ยังต้องฝึกฝนการร้องเพลงเป็นอย่างหนักด้วย เนื่องจากการแสดงที่นักร้องต้องเต้นหรือเคลื่อนไหวตลอดการแสดง จึงต้องฝึกฝนการร้องเพลงควบคู่กับการเต้นเป็นอย่างหนัก

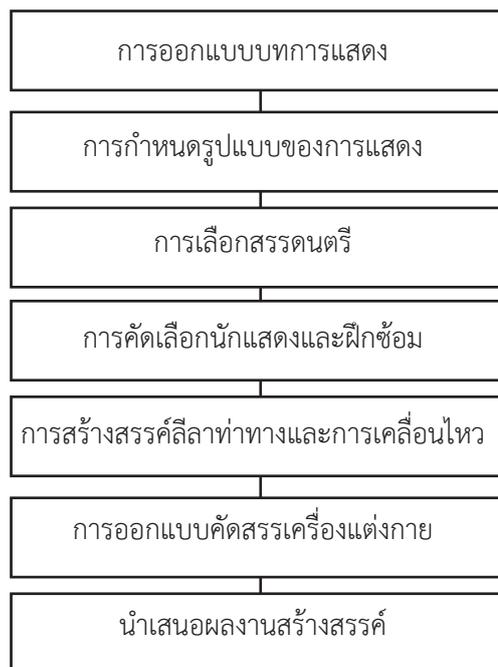
6. ภาพในการแสดงนี้หมายถึงสิ่งที่คนดูจะมองเห็นทั้งหมดตลอดการแสดง ตั้งแต่นักแสดง นักดนตรี เครื่องแต่งกาย การแต่งหน้า ฉากแสง รวมไปถึงการเคลื่อนไหวของนักแสดงทั้งหมด เพราะภาพนั้นจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ช่วยเสริมและสื่อสารการแสดงให้คนดูสามารถเข้าใจการแสดงได้เป็นอย่างดี

ทฤษฎีองค์ประกอบการสร้างสรรค์การแสดงนี้ผู้สร้างสรรค์ใช้เป็นทฤษฎีแบบแผนเพื่อใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน และจะถูกปรับใช้ในขั้นตอนกระบวนการสร้างสรรค์ลีลาการแสดงต่อไป

ขั้นตอนการสร้างสรรค์ผลงาน

1. ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และบทความทางวิชาการต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบทเพลง “ส้มตำ” บทเพลงพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ
2. ศึกษาข้อมูลจากหนังสือ ตำรา เอกสาร และบทความทางวิชาการต่างๆ ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารการแสดง
3. ออกแบบสร้างสรรค์ลีลาการแสดงเพลง “ส้มตำ” จากข้อมูลที่รวบรวมมา กระบวนการสร้างสรรค์ลีลาการแสดงชุด “ส้มตำ”

การสร้างสรรค์การแสดงสำหรับเพลง “ส้มตำ” ผู้สร้างสรรค์นำเสนอในรูปแบบนาฏยศิลป์ร่วมสมัยผสมผสานกับการขับร้อง มีขั้นตอนการพัฒนาผลงานสร้างสรรค์ดังนี้

ผู้สร้างสรรค์อธิบายรายละเอียดการออกแบบในแต่ละองค์ประกอบดังนี้

1. การออกแบบบทการแสดง

บทการแสดงในงานสร้างสรรค์ชิ้นนี้ ผู้เขียนได้สร้างสรรค์ผลงานตามเนื้อร้องเพลง “ส้มตำ” ทางฝ่ายดนตรีเป็นผู้เรียบเรียงเพลงนี้ขึ้นมาใหม่ โดยได้ยึดถือแนวท่วงทำนองหลัก (Theme) ของเพลงส้มตำเอาไว้ มีการซ้ำเนื้อร้องด้วยการเรียบเรียงเสียงประสาน แต่ยังคงใช้เนื้อร้องตามต้นฉบับเดิมทั้งหมด

จากเนื้อร้องเดิมนี้ผู้สร้างสรรค์จึงนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการกำหนดความคิดหลักและขอบเขตของเนื้อหา ซึ่งในเนื้อร้องเพลงนี้ได้กำหนดขอบเขตไว้ให้เห็นถึงวิธีการสร้างสรรค์อาหาร วัตถุดิบ และวิถีชีวิตของชาวไทยที่เกี่ยวข้องกับการรับประทานอาหาร เป็นเพียงช่วงเวลาสั้นๆ ไม่แบ่งบทออกเป็นช่วงแต่จะแบ่งตามการเรียบเรียงดนตรีใหม่ของผู้แต่ง

2. การกำหนดรูปแบบของการแสดง

เมื่อดำเนินการวางขอบเขตเนื้อหาของการแสดงแล้ว จึงดำเนินการวางรูปแบบของการแสดงให้สอดคล้องกับเรื่องราว วิถีชีวิต และบริบททางสังคมในวัฒนธรรมไทย โดยจะใช้เทคนิคการเคลื่อนไหวในรูปแบบของนาฏศิลป์ไทยร่วมสมัย ผสมผสานกับท่าทาง (Gesture) ในศาสตร์การละคร เพื่อพัฒนาการสื่อสารการแสดงให้กับนักแสดงได้อย่างสมบูรณ์ และให้ผู้ชมในทุกช่วงอายุเกิดความเข้าใจในการสื่อสารได้ง่ายขึ้น

3. การเลือกสรรดนตรี

ผู้สร้างสรรค์ร่วมทำงานกับผู้แต่งดนตรีเพื่อช่วยกันจัดลำดับการแสดง เนื่องจากบทหรือเพลงนี้มีเนื้อหา-ช่วงเวลาที่ไม่กว้างนัก การทำงานสร้างสรรค์ครั้งนี้มีข้อสรุปในการสร้างสรรค์ดนตรีออกมาดังนี้

3.1 ใช้วิธีการขยายความ (Exaggerate) คำคำ เพื่อเน้นย้ำความหมายของเนื้อหา ด้วยดนตรีและการเรียบเรียงเสียงประสาน

3.2 เรียบเรียงบทเพลงใหม่ให้เหมาะสมกับผู้ชมในยุคปัจจุบันมากขึ้น แต่ยังคงยึดถือแนวทำนองหลัก (Theme) ของเพลงเดิมเอาไว้เพื่อให้เป็นที่จดจำสำหรับผู้ฟังที่คุ้นเคยกับเพลงนี้ และได้นำเอกลักษณ์ของบทเพลงนี้มาพัฒนาเป็นสัดส่วนและรูปแบบต่างๆ ทั้งการร้องและบรรเลง เพื่อให้เกิดอรรถรสแก่ผู้ชม

งานชิ้นนี้ใช้คีตลักษณ์แบบ “Theme and Variation” ธีม(Theme) หมายถึง ทำนองหลัก และแวริเอชัน (Variation) หมายถึง ส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลงจากทำนองหลักโดยแบ่งเป็น 6 ท่อนย่อยที่บรรเลงต่อเนื่องกันโดยการเรียบเรียงยังคงใช้คำร้องในการสื่อความหมาย เพราะเนื้อร้องเป็นที่จดจำเข้าใจง่ายและสื่อสารได้ดี ซึ่งสามารถแบ่งท่อนตามลำดับดังนี้

“Somtam Variation in A Minor for Orchestra and 7 Vocals”

- I : Prelude (โหมโรง)
- II : Thai Folk (ดนตรีไทยพื้นบ้าน)
- III : Improvise (เพลงกลอนสด)
- IV: Dixieland Jazz (Orchestra only)(ดิกซีแลนด์แจ๊ส)
- V: March (ทำนองเพลงมาร์ช)
- VI: Finale (ลูกหมัดของดนตรี)

4. การคัดเลือกนักแสดงและฝึกซ้อม

ในการสร้างสรรค์ผลงานครั้งนี้ ต้องสร้างสรรค์ผลงานร่วมกับนักแสดงที่เป็นฝ่ายขับร้องของกองดุริยางค์ทหารอากาศ โดยนักแสดงทุกคนไม่มีพื้นฐานการเต้นมาก่อน แต่การคัดเลือกนักแสดงนั้นจะเป็นหน้าที่หลักของผู้เรียบเรียงดนตรี น.ท.พิรุณ เจ๊ะวงศ์ หัวหน้าแผนกวิทยากร กองดุริยางค์ทหารอากาศ

เป็นผู้คัดเลือกนักแสดงให้เหมาะสมกับการประสานเสียง และการคัดเลือกใช้งานให้สัมพันธ์กับลักษณะสำคัญของบทเพลงสัมพันธ์

การฝึกซ้อมใช้ระยะเวลาประมาณ 1 เดือนครึ่ง โดยจะฝึกซ้อมอาทิตย์ละ 4 วัน แบ่งการฝึกซ้อมออกเป็น 2 แบบ ได้แก่ (1) ฝึกขับร้องประสานเสียง ดำเนินการโดย อ.ศรินทร์จินตนาเสรี และ (2) ฝึกการสื่อสารการแสดง ลีลาและการเคลื่อนไหวในการแสดง โดยผู้วิจัย มีการซ้อมใหญ่ในสัปดาห์สุดท้ายก่อนวันแสดงจริง เพื่อหาข้อบกพร่อง ปรับปรุง แก้ไข และซ้อมใหญ่กับสถานที่จริงก่อนวันแสดงจำนวน 1 วัน

ภาพที่ 2 การแสดง “สัมพันธ์” คอนเสิร์ตทัพฟ้า
คู่ไทย เพื่อ “ชัยพัฒนา” ครั้งที่ 11
ที่มา ผู้สร้างสรรค์ผลงาน

5. การสร้างสรรค์ลีลาท่าทางและการเคลื่อนไหว หลังจากการทำงานร่วมกับฝ่ายดนตรีจนสามารถเรียงลำดับบทเพลงและการแสดงได้แล้ว จึงสร้างสรรค์ลีลาท่าทางและการเคลื่อนไหวตามเอกลักษณ์ในทางดนตรีแต่ละท่อนย่อย ดังนี้

5.1 Prelude (โหมโรง) ผู้สร้างสรรค์ใช้ทฤษฎีการเตรียมเรื่อง (Foreshadowing) เพื่อสร้างสรรค์ลีลาให้นักแสดง เป็นการวางเรื่องราวให้ผู้ชมสามารถเข้าใจการกระทำที่จะเกิดขึ้นหลังจากนี้ว่ากำลังอยู่ในเหตุการณ์ บรรยากาศ หรือช่วงเวลาใด โดยในตอนต้นนี้ผู้สร้างสรรค์จะใช้ท่าทาง (Gesture) ที่เป็นการเคลื่อนไหวแบบปกติของมนุษย์ ให้ผู้ชมเห็นเหตุการณ์การเชิญชวนกันในวิถีไทยเมื่อถึงเวลาเข้าครัวทำอาหาร การมองหาและแบ่งปันวัตถุดิบ เสียงคำสวดที่ เกิดจากการใช้ครก รวมไปถึงท่าทางการถือภาชนะ

5.2 Thai folk (ดนตรีไทยพื้นบ้าน) ต่อเนื่องด้วยการนำพาคนดูให้เข้าถึงถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทยด้วยทำนองไทยเดิม ใช้การสร้างสรรค์ลีลาให้สัมพันธ์กับคำร้องประสาน เพื่อความสะดวกของนักแสดงในการร้องและเคลื่อนไหวไปพร้อมๆกัน โดยท่าทางยังคงเป็นลักษณะแบบในชีวิตประจำวัน เคลื่อนไหวไปกับการเล่าเรื่องผ่านบทเพลงและคำร้อง

5.3 Improvise (เพลงกลอนสด) ดนตรีที่นำมาใช้ในท่อนย่อยนี้มีลักษณะพิเศษที่เรียกว่า “ฉ่อย” มีการร้องเพลงโต้ตอบกัน มีผู้นำผู้รับในการร้องสลับกันไป รวมไปถึงลูกคู่ เพลงมักจะมีเนื้อหาสองแง่สองง่ามเพื่ออรรถรสในการรับชม ผู้วิจัยลด

ภาพที่ 3 ภาพผังเวทีหอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
พัฒนา ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
ที่มา ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย

ภาพที่ 4 การแสดง "สัมผัส" คอนเสิร์ตทัฟฟ้า
คู่ไทย เพื่อ "ชัยพัฒนา" ครั้งที่ 11
ที่มา ผู้สร้างสรรค์ผลงาน

ความเร็วในการเคลื่อนไหวของนักแสดงให้ช้าลง เคลื่อนที่เพียงทีละน้อยตามจังหวะฉิ่งของท่านองฉ่อย ให้ผู้ที่ทำหน้าที่ร้องเป็นแม่เพลงในแต่ละท่อนมีลีลาที่เด่นชัดกว่าผู้อื่น เพื่อให้คนดูสามารถมองเห็นได้ชัดเจนว่านักแสดงคนไหนเป็นผู้ขับร้องท่อนเพลงหลัก ส่วนผู้ที่ร้องเป็นลูกคู่ นั้น ใช้การสร้างสรรคลีลาแบบล้อกับคำร้อง เช่น คำว่า "บิน" ลูกคู่จะทำท่าบินและวิ่งไปรอบกลุ่มนี้กร้องประสานเสียง เป็นต้น แต่โดยรวมแล้วในท่อนย่อยนี้ยังเป็นลีลาแบบในชีวิตประจำวันของมนุษย์ผสมผสานท่ามือและแขนแบบนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย

5.4 Dixieland Jazz (Orchestra only)(ดิกซี่แลนด์แจ๊ส)ดนตรีท่อนนี้เป็นสไตล์เพลงแจ๊สแบบสนุกสนานและมีจังหวะเร็ว เพื่อเป็นการเพิ่มอรรถรสในการชมให้กับคนดู จึงจัดลำดับท่อนย่อยนี้มาเป็นช่วงเวลาของความสนุกสนานให้คนดูได้ติดตามการแสดงไปกับลีลาการเต้นรูปแบบนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัย นักแสดงวางไมโครโฟนไว้ด้านหน้าเวทีเพื่อความสะดวกในการเต้นโดยไม่มีกรร้องเพลง ใช้เทคนิคการเต้นแบบ Jazz Dance เข้ามาผสมผสานให้สัมพันธ์กับลักษณะสำคัญของทำนองเพลง และช่วยให้นักแสดงสามารถเคลื่อนไหวได้อย่างคล่องตัวในพื้นที่การแสดงแบบสี่เหลี่ยมผืนผ้า เนื่องจากมีวงออร์เคสตราบรรเลงอยู่บนเวทีด้วย ทำให้พื้นที่การแสดงด้านหน้าเวทินั้นสั้นลง แต่ยังคงความกว้างไปถึงด้านข้างเวทีเท่าเดิม

5.5 March (ทำนองเพลงมาร์ช) เพิ่มระดับความเข้มข้นของดนตรีและการแสดงให้มากขึ้นด้วยท่อนย่อยแบบจังหวะเพลงมาร์ช ให้ผู้ชมรู้สึกสนใจและติดตามการแสดงต่อไปอีกระดับ ผู้วิจัยเลือกใช้การยาทำแบบทหาร และการเคลื่อนไหวในลักษณะที่เข้มแข็งรวดเร็ว แต่ยังคงความสัมพันธ์ของการเคลื่อนไหวให้สัมพันธ์กับคำร้อง ทั้งทำนองหลักและเสียงประสาน มีการใช้ลักษณะการเคลื่อนไหวของร่างกายส่วนบนแบบนาฏยศิลป์ไทยร่วมสมัยมาผสมผสานเพื่อสื่อสารถึงความหมายและอัตลักษณ์ของบทเพลง

5.6 Finale (ลูกหมัดของดนตรี) เมื่อถึงท่อนย่อยสุดท้ายนี้ ทำนองดนตรีก่อนจบจะเป็นทำนองที่ช้าแต่เน้นไปที่ความยิ่งใหญ่ หนักแน่น เน้นคำร้องต่างๆอย่างชัดเจนเพื่อเป็นการทิ้งท้ายการแสดง ผู้สร้างสรรค์ออกแบบลีลาการเคลื่อนไหวในท่อนสุดท้ายนี้ให้นักแสดงทุกคนยืนเป็นรูปแถวหน้ากระดาน

เพื่อปรับระดับความสำคัญของนักแสดงทุกคนให้เท่าเทียมกัน และเป็นการขยายคำร้องด้วยระยะห่างของนักแสดง ซึ่งกระจายไปจนใกล้ริมด้านข้างของเวที ลีลาท่าทางลงให้แสดงสามารถแสดงพลังเสียงในช่วงท้ายให้ได้มากที่สุด เหลือเพียงการใช้มือ แขน ลำตัวท่อนบน และสีหน้าเพื่อสื่อสารการแสดงในตอน Finale อย่างสมบูรณ์แบบที่สุด

การทำงานในขั้นตอนการสร้างสรรคลีลานั้น ผู้สร้างสรรคให้ความสำคัญกับการสื่อสารเป็นหลัก เพื่อให้การสื่อสารเป็นไปอย่างราบรื่น ลีลาท่าทางนั้นต้องสัมพันธ์กับคำร้องประสานเสียง และไม่ส่งผลกระทบต่อการเล่นของเสียงมากจนเกินไป และในการสร้างสรรคลีลาการแสดงครั้งนี้ ต้องสร้างสรรคลีลาให้กับนักร้องประสานเสียง ดังนั้น จึงต้องแบ่งกลุ่มของนักร้องประสานเสียงในแต่ละท่อนเพลงเพื่อสร้างสรรคลีลา เมื่อนักร้องมีจังหวะในการร้องที่ต่างกัน ลีลาการเคลื่อนไหวจึงต้องแยกชุดและจัดระเบียบความสัมพันธ์ให้เหมาะสมกับคำร้อง จึงจะส่งเสริมให้การแสดงและการสื่อสารสัมพันธ์กันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6. การออกแบบคัตสรรคเครื่องแต่งกาย เนื่องจากนักแสดงทุกคนประกอบอาชีพเป็นทหารอากาศ ผู้สร้างสรรคจึงให้ความสำคัญกับความสง่างาม เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายมีอิสรภาพในรูปแบบเพื่อให้เหมาะสมกับสัดส่วนของนักแสดงแต่ละคน และเสริมความมั่นใจในการแสดง แต่ยังคงไว้ซึ่งอัตลักษณ์การใช้ผ้าไทยเป็นวัตถุดิบของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายนักแสดง เพราะผู้สร้างสรรคยังคงต้องคำนึงถึงขอบเขตเนื้อหาการแสดงอยู่ตลอด เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของนักแสดงถือเป็นส่วนหนึ่งของภาพบนเวทีที่สำคัญอีกภาพหนึ่งที่สามารถช่วยถ่ายทอด สื่อสารการแสดง และเนื่องจากการแสดงบนเวทีครั้งนี้มีความจำกัดในพื้นที่และการเคลื่อนย้าย ผู้ร่วมสร้างสรรคผลงานจึงพิจารณาไม่ใช้ฉากในการแสดง ดังนั้นเสื้อผ้าจึงเป็นส่วนสำคัญมากที่จะช่วยสื่อสารกับผู้ชมได้ดียิ่งขึ้น

7. นำเสนอผลงานสร้างสรรค การนำเสนอผลงานสร้างสรรคจัดขึ้นในวันที่ 17 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ในงานการแสดงคอนเสิร์ตทพฟ้าคู่ไทยเพื่อ “ชัยพัฒนา” ครั้งที่ 11 ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย โดยมี สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เป็นประธานในงานครั้งนี้

องค์ความรู้ในการสร้างสรรค

1. กระบวนการสร้างสรรคลีลาการแสดงเพื่อสื่อสารการแสดงในบทเพลง “ส้มตำ” มีกระบวนการพัฒนาผลงานทั้งหมด 7 ขั้นตอน ดังนี้ (1) การออกแบบบทการแสดง (2) การกำหนดรูปแบบของการแสดง (3) การเลือกสรรดนตรี (4) การคัดเลือกนักแสดงและฝึกซ้อม (5) การสร้างสรรคลีลาท่าทางและการเคลื่อนไหว (6) การออกแบบคัตสรรคเครื่องแต่งกาย และ (7) นำเสนอผลงานสร้างสรรค

2. พัฒนาคำความรู้ที่ใช้ในการสื่อสารผ่านการแสดง ด้วยการขับร้องและลีลาการเคลื่อนไหวของนักแสดงตามบริบทและวิถีของบทเพลง “ส้มตำ” ซึ่งเป็นการฝึกซ้อมและสร้างสรรคผลงานให้กับนักแสดงที่ไม่มีพื้นฐานการเต้นรำหรือการเคลื่อนไหวสำหรับการแสดงมาก่อน แต่สามารถหลอมหลวมทักษะการแสดงเพื่อถ่ายทอดสารของบทเพลงและสุนทรียภาพตลอดการแสดงสู่ผู้ชมได้

3. พัฒนาระบบการสื่อสารการแสดงผ่านดนตรีเพลงลูกทุ่งในอดีต เรียบเรียงและนำมาปรับใช้ให้เข้าถึงผู้ชมในยุคปัจจุบันได้

4. การสร้างสรรค์ลีลาการแสดงสำหรับการแสดงนาฏศิลป์ร่วมสมัยสื่อผสมการประสานเสียง นั้น ผู้สร้างสรรค์ต้องคำนึงถึงทำนองดนตรีและคำร้องเป็นหลัก มีการแบ่งกลุ่มนักร้องประสานเสียงเพื่อสร้างสรรค์ลีลาที่แตกต่างกันไปตามคำร้องและท่อนร้อง ต้องสร้างสรรค์ลีลาการเคลื่อนไหวให้สัมพันธ์ต่อการขับร้องและยังส่งเสริมการสื่อสารให้นักแสดงสามารถสื่อสารกับผู้ชมผ่านการแสดงได้ดียิ่งขึ้น

ข้อจำกัดของการสร้างสรรค์ผลงาน

1. ผู้สร้างสรรค์ผลงานต้องทำงานกับนักร้องที่มีข้อจำกัดทางด้านร่างกาย เนื่องจากไม่เคยมีประสบการณ์ในการเต้นมาก่อน จึงส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการสร้างสรรค์ลีลาสำหรับการแสดง

2. ผู้สร้างสรรค์ต้องสร้างสรรค์ผลงานการแสดงสดร่วมกับวงออร์เคสตรา ที่ใช้พื้นที่แสดงดนตรีบนเวทีเดียวกัน ส่งผลให้เกิดข้อจำกัดด้านพื้นที่ การสร้างสรรค์ลีลาจึงต้องคำนึงถึงพื้นที่เป็นสำคัญด้วย

ข้อเสนอแนะสำหรับงานสร้างสรรค์ในอนาคต

การศึกษางานสร้างสรรค์ลีลาให้กับนักร้องประสานเสียง ทั้งที่มีประสบการณ์ในการเต้นมาก่อน และไม่มี ผู้สร้างสรรค์ผลงานควรคำนึงถึงทำนองเพลงหรือการสื่อสารเป็นหลัก และใช้การสร้างสรรค์ลีลาเพื่อสนับสนุนการสื่อสาร จึงจะส่งผลให้นักแสดงรู้สึกมีอิสระในการแสดง ซึ่งจะนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพทางการสื่อสารผ่านการแสดง และนอกจากนั้นประโยชน์ของการสร้างสรรค์ลีลาสำหรับนักร้องประสานเสียง เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้สร้างสรรค์ลีลาได้ช่วยปรับบุคลิกภาพของนักร้องตั้งแต่ขั้นตอนการฝึกซ้อมไปจนถึงวันแสดงผลงาน การศึกษางานสร้างสรรค์ชิ้นนี้เป็นแนวทางให้ผู้สร้างสรรค์ผลงานสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการสร้างสรรค์ผลงานที่ต้องประยุกต์ บูรณาการ ร้อง เล่น เต้น รำ หรือในแนวทางที่แตกต่างออกไปในอนาคตได้

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

นพมาส แวหวงส์. (2558). *ปริทัศน์ศิลปการละคร*. กรุงเทพฯ: โครงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ธนัชพร กิตติก้อง. (2563). *การแสดง*. ขอนแก่น: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

ระบบออนไลน์

บอน บอระเพ็ด. (2558, 31 มีนาคม). “ส้มตำ” บทเพลงพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเทพฯ ที่คนไทยคุ้นเคย. *ผู้จัดการออนไลน์*. เข้าถึงได้จาก <https://mgronline.com/entertainment/detail/9580000037237>